

Łambinowicki Rocznik Muzealny

JEŃCY WOJENNI W LATACH
II WOJNY ŚWIATOWEJ

Tom 43

CENTRALNE MUZEUM
JEŃCÓW WOJENNYCH

OPOLE 2020

Komitet Redakcyjny

Iwona Biegun, Bartosz Janczak, Danuta Kisielewicz,
Renata Kobylarz-Buła, Joanna Lusek, Witold Mędykowski,
Violetta Rezler-Wasielewska (przewodnicząca),
Stanisław Senft, Piotr Stanek (sekretarz), Walter Świerc,
Czesław Wawrzyniak

Recenzent tomu

Maciej Krotofil

Redaktor naczelna

Violetta Rezler-Wasielewska

Redaktor tomu

Piotr Stanek

Redakcja i korekta

Aleksandra Domka-Kordek

Tłumaczenia streszczeń

j. angielski: Jacek Jędrzejowski

j. niemiecki: Andrzej Szypulski

Projekt okładki, układ typograficzny i skład

Studio Widok

© Copyright by Centralne Muzeum Jeńców Wojennych

Adres redakcji

45-017 Opole, ul. Minorytów 3

Tel./fax 77 454 78 72, 453 92 16

www.cmjw.pl

e-mail: redakcja@cmjw.pl

ISSN 0137-5199

Nakład 300 egz., objętość: 14 ark. druk.

Druk: Wydawnictwo i Drukarnia Świętego Krzyża w Opolu

Spis treści / Table of contents / Inhaltsverzeichnis

Artykuły i materiały / Articles and materials / Artikel und Materialien

Tomasz Przerwa , Zatrudnienie jeńców belgijskich, francuskich i radzieckich przy budowie Drogi na Przełęcz Karkonoską (<i>Spindlerpaßstraße</i>) 1940–1942	5
The employment of Belgian, French and Soviet prisoners of war to build the Karkonosze Pass Road (<i>Spindlerpaßstraße</i>) 1940–1942 (Summary)	17
Einsatz von belgischen, französischen und sowjetischen Kriegsgefangenen beim Bau der Spindlerpaßstraße (Droga na Przełęcz Karkonoską) 1940–1942 (Zusammenfassung)	18
Kamil Weber , Bohater czy konformista? Próba oceny działań gen. Leona Berbeckiego podczas internowania w Rumunii	19
A hero or a conformist? An attempt at evaluating General Leon Barbecki's actions during the internment in Romania (Summary)	43
Held oder Konformist? Ein Versuch zur Beurteilung des Handelns von General Leon Berbecki während seiner Internierung in Rumänien (Zusammenfassung)	43
Piotr Stanek , Pismo na miarę możliwości? „Goniec Obozowy” 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii 1940–1945	44
The paper as best as possible in the circumstances? „The Camp Courier” of the 2nd Rifle Division in Switzerland 1940–1945 (Summary)	64
Eine Zeitschrift im Rahmen des Möglichen? Der „Lagerbote” der 2. Infanterie-Schützen-Division in der Schweiz 1940–1945 (Zusammenfassung)	65
Anna Czerner , <i>Rozum otwarty na wartości</i> – aksjologiczne podstawy edukacji w Centralnym Muzeum Jeńców Wojennych	66
<i>The mind open to values</i> – the axiological bases of the education offered by the Central Museum of Prisoners of War (Summary)	81
<i>Werteoffene Vernunft</i> – axiologische Grundlagen der Bildung im Zentralen Museum der Kriegsgefangenen (Zusammenfassung)	81
Adam Szpaderski , Kierunki rozwoju Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych. Wybrane rekomendacje i wnioski strategiczne	82
Lines of development of the Central Museum of Prisoners of War. Selected recommendations and strategic conclusions (Summary)	107
Entwicklungsschwerpunkte des Zentralen Museums der Kriegsgefangenen. Ausgewählte Empfehlungen und strategische Schlussfolgerungen (Zusammenfassung)	108

Archiwum / Archive / Archiv

- Elżbieta Góra**, Artefakty jenieckie odnalezione w trakcie prac budowlano-konserwatorskich przy pozostałościach Stalagu 318/VIII F (344) Lamsdorf. Przyczynek do badań nad kulturą materialną obozów jenieckich 111
- Prisoner-of-War artefacts found during construction-conservation works on the remains of Stalag 318/VIII F (344) Lamsdorf. A contribution to studies on the material culture of prisoner-of-war camps (Summary). 126
- Kriegsgefangenen-Artefakte, die bei den Bau- und Restaurierungsarbeiten an den Resten des Stalag 318/VIII F (344) Lamsdorf gefunden wurden. Ein Beitrag zur Erforschung der materiellen Kultur von Kriegsgefangenenlagern (Zusammenfassung) 127

Wspomnienia i relacje / Memoirs and Relations /

Lebenserinnerungen und Zeitzeugenberichte

- Bohdan A. Kuliński**, Pułkownik Edward Czopór (1887–1958) – artylerzysta i oficer Służby Uzbrojenia Wojska Polskiego [Colonel Edward Czopór (1887–1958) – an artilleryman and officer in the service of the Armaments Department of the Polish Army / Oberst Edward Czopór (1887–1958) – Artillerist und Waffendienstoffizier der polnischen Armee] 131
- Maria Kopycińska-Lehun**, Bracia Bronisław i Józef Trzeciakowie w niewoli niemieckiej [Brothers Bronisław and Józef Trzeciak in German captivity / Die Brüder Bronisław und Józef Trzeciak in deutscher Gefangenschaft] . . . 153

Recenzje i omówienia / Reviews and Discussions /

Rezensionen und Besprechungen

- Marcin Kącki, *Oświęcim. Czarna zima* [Oświęcim. A black winter / Oświęcim. Schwarzer Winter] Wydawnictwo: Znak Litera Nova, Kraków 2020, 400 s. (Anna Czerner) 165
- Jan Daniluk, Mariusz Winiecki, *Stalag XXI B/H Thure. Jeńcy wojenni w Turze w latach II wojny światowej* – Prisoners of war in Tur during World War II [Stalag XXI B/H Thure. Kriegsgefangene in Thure während des Zweiten Weltkriegs] Wydawnictwo: Polsko-Amerykańska Fundacja Upamiętnienia Obozów Jenieckich w Szubinie, Szubin 2020, 72 s. (Kamil Weber) 177

Sprawozdania / Reports / Berichte

Sprawozdanie z seminarium pt. „Losy polskich jeńców wojennych w czasie II wojny światowej” [The fates of Polish Prisoners of War during the Second World War/Berichterstattung über ein Seminar zum Thema „Polnische Kriegsgefangene während des Zweiten Weltkriegs], 6–7 listopada 2020 r. (Ewelina Klimczak).....	183
--	-----

Z żałobnej karty / Obituaries / In Memoriam

Wanda Nowak (1928–2020) (Maria Bula).....	189
Andrzej Toczewski (1947–2020) (Danuta Kisielewicz).....	193
Wiktor Natanson (1929–2020) (Piotr Stanek).....	197
Czesław Kantorczyk (1943–2020) (Kamil Weber).....	201
Janusz Ireneusz Wójcik (1961–2020) (Harry Duda).....	205
Zbigniew Szczerbik (1968–2020) (Ksawery Jasiak).....	210

Kalendarium / Calendar of Events / Kalender

Kalendarium łambinowickie (styczeń–grudzień 2020) [Łambinowice calendar of events (January–December 2020) / Das Łambinowicer Kalendarium (Januar bis Dezember 2020)] (Paulina Bilicz).....	215
---	-----

Spis ilustracji

Piotr Stanek , Pismo na miarę możliwości? „Goniec Obozowy” 2. Dywizji Strzelców Pieszych w Szwajcarii 1940–1945	
1. Strona tytułowa jednego z numerów „Gońca Obozowego”	51
Źródło: CMJW	
Elżbieta Góra , Artefakty jenieckie odnalezione w trakcie prac budowlano-konserwatorskich przy pozostałościach Stalagu 318/VIII F (344) Lamsdorf. Przyczynek do badań nad kulturą materialną obozów jenieckich	
1. Sektory XIV, XV i XVI byłego Stalagu 318/VIII F (344) Lamsdorf (widok z góry) przed rozpoczęciem prac budowlano-konserwatorskich w 2020 r. (fot. Ł. Melski)	112
Źródło: CMJW	
2. Jeniecki znak tożsamości i przepustka pracownicza na teren huty Malapane (fot. E. Góra)	117
Źródło: CMJW	
3. Menażka rytowana nazwiskiem Szliko Babajew (fot. E. Góra)	118
Źródło: CMJW	
4. Guziki mundurowe armii: polskiej, brytyjskiej, czechosłowackiej, radzieckiej (fot. E. Góra)	121
Źródło: CMJW	
5. Kostki domina (fot. E. Góra)	122
Źródło: CMJW	
6. Sygnet wykonany w obozie i medalion religijny (fot. E. Góra)	122
Źródło: CMJW	
7. Pozostałości baraku VIII segment 1 z widocznym fragmentarycznie zachowanym słupem podporowym (fot. E. Góra)	124
Źródło: CMJW	
Maria Kopycińska-Lehun , Bracia Bronisław i Józef Trzeciakowie w niewoli niemieckiej	
1. Kamień z tablicą upamiętniającą walczących, m.in. żołnierzy 51. ppsk, ufundowany przez społeczeństwo Ziemi Iłżeckiej oraz Ziemi Podolskiej z Brzeżan w 2012 r.	156
Źródło: Wikimedia Commons	
2. Bronisław Trzeciak w okresie niewoli	157
Źródło: Zbiory rodzinne autorki	
3. Józef Trzeciak w okresie niewoli	160
Źródło: Fotografia z dokumentu ITS Arolsen	

Wanda Nowak (1928–2020) (Maria Bula)	
1. Wanda Nowak	189
Źródło: Archiwum rodzinne	
 Andrzej Toczewski (1947–2020) (Danuta Kisielewicz)	
1. Andrzej Toczewski	193
Źródło: Wikimedia Commons	
 Wiktor Natanson (1929–2020) (Piotr Stanek)	
1. Wiktor Natanson	197
Źródło: CMJW	
2. Wiktor Natanson w trakcie spotkania z młodzieżą w Łambinowicach	199
Źródło: CMJW	
 Czesław Kantorczyk (1943–2020) (Kamil Weber)	
1. Czesław Kantorczyk	201
Źródło: Archiwum rodzinne	
 Janusz Ireneusz Wójcik (1961–2020) (Harry Duda)	
1. Janusz Wójcik	205
Źródło: Archiwum Harry'ego Dudy	
2. Janusz Wójcik	205
Źródło: Archiwum Harry'ego Dudy	
 Zbigniew Szczerbik (1968–2020) (Ksawery Jasiak)	
1. Zbigniew Szczerbik	210
Źródło: CMJW	